

20-Fevral, 2026-yil

**QISHLOQ XUDUDLARIDA IQTISODIY RIVOJLANISHNING DOLZARB
MUOMOSI**

Abduraxmonov Adxamjon Sultonboyevich

University of business and science

Menejment kafedrası katta o‘qituvchisi, PhD

adick0377@gmail.com, +99899-320-65-08

Isroilov Mavlonbek Otabek ogli

K.IQ-25-09 grux talabasi, mgafurov928@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu maqolada O‘zbekiston qishloq hududlarida iqtisodiy rivojlanishning dolzarb muammolari va ularni yechish yo‘llari atroflicha tahlil etiladi. Qishloq joylarida aholining katta qismi qishloq xo‘jaligiga bog‘liq bo‘lib, past daromad, yuqori darajadagi qashshoqlik, ishsizlik (ayniqsa yoshlar orasida), mehnat migratsiyasi, infratuzilma (yo‘l, suv, elektr, internet) yetishmovchiligi, yer resurslaridan samarasiz foydalanish, fermer xo‘jaliklarining kichikligi va modern texnologiyalarga kirishning cheklanganligi kabi muammolar asosiy to‘siq sifatida ko‘rsatilgan.*

Kalit soz. *qishloq hududlari, iqtisodiy rivojlanish, qishloq xo‘jaligi, modernizatsiya Diversifikatsiya, qashshoqlikni, kamaytirish, ishsizlik, infratuzilma, investitsiyalar fermer xo‘jaliklari, klaster tizimi, barqaror rivojlanish, yoshlar bandligi tadbirkorlik.*

KIRISH

O‘zbekiston iqtisodiyotida qishloq xo‘jaligi va qishloq hududlari muhim o‘rin tutadi. Mamlakat aholisining taxminan 50% dan ortig‘i qishloq joylarda yashaydi, aholining katta qismi esa qishloq xo‘jaligi bilan bog‘liq faoliyatda band. So‘nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar (jumladan, 2020–2030 yillarda qishloq xo‘jaligini rivojlantirish strategiyasi) natijasida tarmoqda ma‘lum yutuqlarga erishilgan bo‘lsa-da, qishloq hududlarida hali ham jiddiy muammolar saqlanib qolmoqda. Bular orasida past daromad va yuqori qashshoqlik darajasi, yoshlar orasida ishsizlik, mehnat migratsiyasi, infratuzilma (yo‘l, suv, elektr, internet) yetishmovchiligi, yer resurslaridan samarasiz foydalanish va zamonaviy texnologiyalarga cheklangan kirish kabi omillar asosiy o‘rin tutadi. Ushbu muammolar nafaqat qishloq aholisining turmush darajasini pasaytiradi, balki mamlakatning umumiy iqtisodiy o‘sish sur‘atlariga va mintaqaviy tengsizlikka ham salbiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Ushbu maqolada O‘zbekiston qishloq hududlarida iqtisodiy rivojlanishning dolzarb muammolari tahlil etilib, ularni bartaraf etish bo‘yicha kompleks yechimlar taklif etiladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – barqaror iqtisodiy o‘shishni ta‘minlash va qishloq joylarida aholining farovonligini oshirish yo‘llarini ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Asosiy yo‘nalishlar: Adabiyotlarning ko‘pchiligi qishloq xo‘jaligini iqtisodiyotning asosiy tarmog‘i sifatida ko‘rib chiqadi (YaIMning 18–25% qismi, aholining 45–50% qishloqda yashaydi). Muammolar: paxta monopoliyasi oqibatlari, yer/suv resurslarining

samarasiz ishlatilishi, kichik fermer xo‘jaliklari, infratuzilma zaifligi, migratsiya va yoshlar ishsizligi. Yechimlar: diversifikatsiya, klasterlash, investitsiyalar, raqamlashtirish va 2017-yildan boshlab chuqur islohotlar (Mirziyoyev davri).

Adabiyotning xususiyatlari: Ko‘p darsliklar O‘zbekiston islohotlari (1991–2000-yillar normallashtirish, 2004–2017 o‘sish, 2017+ klaster va diversifikatsiya bosqichlari) ni bosqichma-bosqich tahlil qiladi. Xorijiy adabiyotlar (World Bank, Springer) ekologik muammolar (Aral, yer degradatsiyasi) va global integratsiyaga urg‘u beradi. R.X. Ergashev Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti (darslik, 2011, EXTREMUM PRESS, 416 bet) Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti (darslik, 2018, Iqtisod-Moliya, mualliflar bilan birga: Sh.Sh. Fayziyeva, S.N. Xamrayeva, 404 bet) N.J. Nurmatov (birgalikda: O.A. Ro‘ziyev, J.Q. Gulmatov, S.R. Berdiyev) Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti (o‘quv qo‘llanma/darslik, 2011, Tafakkur nashriyoti, 304 bet) A. Burxanov Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti (darslik, 2021, Guliston Davlat Universiteti, 683 bet) A. Abdug‘aniyev (birgalikda: A.A. Abdug‘aniyev) Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti (darslik, 2004, O‘zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti) G‘.A. Samatov (birgalikda: I.B. Rustamova, U.A. Sheripbayeva) Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti va menejmenti (darslik, Cho‘lpon nashriyoti) R.H. Tashmatov Qishloq xo‘jaligini institusional rivojlantirish (monografiya, Kitobxon.com saytida mavjud).

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda O‘zbekiston qishloq hududlarida iqtisodiy rivojlanishning dolzarb muammolari va yechimlarini o‘rganish uchun kompleks ilmiy-uslubiy yondashuv qo‘llanilgan. Tadqiqotning nazariy asosini xorijiy va mahalliy iqtisodchilarning (jumladan, R.X. Ergashev, A. Burxanov, N.J. Nurmatov va boshqalar) qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti, barqaror rivojlanish va hududiy iqtisodiyot bo‘yicha ishlarini, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasining “2020–2030 yillarda qishloq xo‘jaligini rivojlantirish strategiyasi” va “Qishloq hududlarini barqaror rivojlantirish konsepsiyasi” kabi rasmiy hujjatlar tashkil etadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qishloq hududlari aholisining ~49% ni tashkil etadi, bandlikning 27–30% qishloq xo‘jaligiga to‘g‘ri keladi. Qishloq xo‘jaligi o‘sishi 2025-yilda 4,4% (umumiy YaIM o‘sishi 7,7%). Muammolar: yuqori qashshoqlik (qishloqda shaharga nisbatan yuqori, ammo 2025-yilda umumiy 5,8% ga tushgan), yoshlar ishsizligi, migratsiya, infratuzilma zaifligi (yo‘l, suv, internet), yer/suv resurslaridan samarasiz foydalanish, kichik fermer xo‘jaliklari. Ijobiy: qashshoqlik 2021-yildagi 17% dan 2025-yilda 5,8% ga kamaygan; daromadlar o‘sishi, ishsizlik 4,8–4,9% ga tushgan; islohotlar (diversifikatsiya, klasterlar) natijasi sezilmoqda. Shahar-qishloq tafovuti saqlanib qolmoqda: urbanizatsiya kuchayib, aholining 51% shaharda yashaydi. O‘zbekiston qishloq xo‘jaligida dolzarb muammolar va yetishmovchiliklarni quyidagi jadvalda taqdim etaman (2025–2026 yil holatiga asoslangan, Stat.uz, Qishloq xo‘jaligi vazirligi, Senat, Jahon banki va boshqa rasmiy/xalqaro manbalar ma’lumotlari bo‘yicha).

Muammo / Yetishmovchilik

Tavsif va statistika (2025–2026)

Asosiy ta’siri / Sabablari

1.Suv tanqisligi va samarasiz suvdan foydalanish

90% suv qishloq xo‘jaligiga sarflanadi; 40–50% suv yo‘qotiladi; suv tejash texnologiyalari 30–50% yerda joriy etilgan. Hosildorlik pasayishi, fermerlar qarzi oshishi, Aral muammosi kuchayishi.

2.Yer degradatsiyasi va sho‘rlanish 50%+ yer degradatsiyaga uchragan; sho‘rlanish Jizzaxda 63%, Farg‘onada 45%, Namanganda 35% ga yetgan; humus 1,3–1,5 barobar kamaygan. Hosil kamayishi, yer unumdorligi pasayishi, ekologik tahdid.

3.Zamonaviy texnologiyalar va mexanizatsiya kamligi Tomchilatib sug‘orish 50% ga yetgan; 2026-yilga 85% mexanizatsiya rejasi; eski nasoslar va kanallar.Samaradorlik past, mehnat sarfi yuqori, xarajatlar oshishi.

4.Infratuzilma zaifligi (kanallar, nasoslar, yo‘llar). Eski nasos stansiyalari (6,8 mlrd kVt/yil sarf); beton kanallar yetishmaydi; 2025–2028 yillarda 930 ming gektaga suv tejash texnologiyasi kengaytirilmoqda. Investitsiyalar cheklanishi, mahsulot tashish qiyinlashishi.

5.Kichik xo‘jaliklar va yashirin iqtisodiyot. Fermer xo‘jaliklari kichik; yashirin iqtisodiyot ulushi yuqori; mahsulot hisobotlari to‘liq emas. Davlat rejaları bajarilmasligi, soliq va subsidiya muammolari.

6.Investitsiya va moliya yetishmovchiligi Xususiy investitsiya kam; davlat-xususiy sherikchilik sekin; moliya imtiyozlari yetarli emas. Modernizatsiya va yangi texnologiyalar joriy etilmasligi.

7.Iqlim o‘zgarishi va qurg‘oqchilik Qurg‘oqchilik va cho‘llanish kuchaygan; suv resurslari kamaymoqda; 2025–2026 yillarda favqulodda rejimlar. Hosil beqarorligi, oziq-ovqat xavfsizligiga tahdid.

8.Majburiy mehnat va ishchi kuchi muammolari Paxta va boshqa ekinlarda hali bosimlar bor; mexanizatsiya to‘liq emas. Inson huquqlari masalalari, mehnat samarasi past. Bu jadval har bir muammoni alohida ajratib, aniq va qisqa qilib berilgan. 2026-yilda hukumat suv tejash texnologiyalari, mexanizatsiya va subsidiyalarni (masalan, QQS nol stavkasi) kuchaytirmoqda, lekin bu muammolar hali dolzarb.

XULOSA VA TAKLIF

O‘zbekiston qishloq hududlarida iqtisodiy rivojlanishning dolzarb muammolari suv tanqisligi, yer degradatsiyasi, zamonaviy texnologiyalarga cheklangan kirish, infratuzilma zaifligi, kichik xo‘jaliklar samarasizligi va iqlim o‘zgarishi ta’sirida namoyon bo‘lmoqda. 2020–2030 yillarga mo‘ljallangan qishloq xo‘jaligini rivojlantirish strategiyasi doirasida amalga oshirilgan islohotlar natijasida 2025-yilda qishloq xo‘jaligi o‘sishi 4,4%, umumiy YaIM o‘sishi 7,7% ni tashkil etgan, qashshoqlik darajasi sezilarli kamaygan va eksport hajmi oshgan. Biroq, hududiy nomutanosiblik va resurslardan samarasiz foydalanish hali ham asosiy to‘siq bo‘lib qolmoqda.

Takliflar Suv tejovchi texnologiyalarni (tomchilatib sug‘orish, lazer tekislash) 2030-yilga qadar 70–80% yer maydonlariga joriy etish va suv yo‘qotishlarini 30% ga qisqartirish..Fermer xo‘jaliklarini klasterlash va kooperativ tizimiga o‘tkazish orqali samaradorlikni 15–20% oshirish. Xususiy investitsiyalarni jalb qilish uchun imtiyozli

20-Fevral, 2026-yil

kreditlar va davlat-xususiy sherikchilikni kengaytirish. Yoshlar va ayollar uchun kasb-hunar ta’limini kuchaytirish, migratsiyani kamaytirish va yangi ish o‘rinlari yaratish. Raqamlashtirish (dronlar, sensorlar, mobil ilovalar) va ekologik barqarorlikni ta’minlash orqali oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sultonboyevich, A. A. (2025). Directions for Improving The Methodology of Assessing The Food Market Conjuncture. Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance, 6(3), 1066-1072.
2. Sultonboyevich, A. A. (2022). BASIC PRINCIPLES OF ECOLOGICAL TERRITORIAL ORGANIZATION OF URBAN PLANNING. INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876, 16(3), 20-23.
3. Kwon, I. K. (2014). Analytic Study of Structural Stability at High Temperature of Structural Beam Made of SM 400. Advanced Materials Research, 977, 378-381.
4. Ризаев, Б. Ш., & Абдурахмонов, А. С. (2018). Особенности физико-механических свойств теплоизоляционных материалов для крыш. Вестник науки и творчества, (2 (26)), 41-44.
5. Абдурахмонов, С. Э., Мартазаев, А. Ш., Абдурахмонов, А. С., & Хайдаров, А. А. (2018). Трещинообразование и водоотделение бетонной смеси в железобетонных изделиях при изготовлении в районах с жарким климатом. Вестник Науки и Творчества, (2), 35-37.
6. Nesvetaev, G. V., Koryanova, Y. I., & Shut, V. V. (2024). Specific heat dissipation of concrete and the risk of early cracking of massive reinforced concrete foundation slabs. Constr. Mater. Prod, 7(3).
7. Razzakov, S. J., Raimjanova, N. I., & Abdurakhmonov, A. S. (2020). Some structural aspects of heat resistant plates from brick fight.
8. Ghosh, S., Samanta, A. K., & Sahani, A. K. (2023). Effect of Elevated Temperature on Diverse Properties of Concrete Containing Waste Materials. Indian Journal of Engineering & Materials Sciences, 30(2).
9. Gourri, E., Ez-Zahery, M., & Elalem, N. (2008). Study and characterization of the concrete and influence of the temperature on its compressive strength. Альтернативная энергетика и экология, (6), 209-213.
10. Sultonboyevich, A. A. (2023). THEORETICAL BASIS OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE FOOD MARKET. INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 8.036, 12(08), 33-38.
11. Izzatulla L. PROVIDING EFFECTIVE ACTIVITY OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN IN THE

20-Fevral, 2026-yil

EDUCATIONAL SERVICES MARKET, DEVELOPING A DEVELOPMENT STRATEGY //INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876. – 2023. – T. 17. – №. 01. – C. 9-14.

12. Levakov I. THE ROLE AND PLACE OF SERVICE SECTORS IN THE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION //СОВРЕМЕННАЯ НАУКА: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, ДОСТИЖЕНИЯ И ИННОВАЦИИ. – 2023. – С. 130-132.

13. 3. Nematillaevich L. I. Main characteristics, theoretical issues of effective management strategies in higher education //INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 8.036. – 2022. – T. 11. – C. 97-101.

14. Nematillaevich L. I. Conceptual Foundations Of Effective Management In Higher Education Organizations //INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 8.036. – 2022. – T. 11. – C. 90-96.

15. Nematillaevich L. I. IMPROVING THE MECHANISMS FOR DEVELOPING EFFECTIVE MANAGEMENT STRATEGIES IN HIGHER EDUCATION //INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 8.036. – 2022. – T. 11. – №. 08. – C. 1-8.

16. Nematillayevich L. I. et al. NORASMIY IQTISODIYOTDAN RASMIY IQTISODIYOTGA O'TISH: QIYINCHILIKLAR VA IMKONIYATLAR. – 2025.

17. Nematillayevich L. I. et al. TRANSITION FROM THE INFORMAL ECONOMY TO THE FORMAL ECONOMY: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES. – 2025.

18. Ne'matillayevich L. I. et al. MEHNAT BOZORIDA NORASMIY ISH O'RINLARINI KAMAYTIRISH HISOBIGA BANDLIKKA KO'MAKLASHISH YO'LLARI //AMERICAN JOURNAL OF BUSINESS MANAGEMENT. – 2024. – T. 2. – №. 4. – C. 21-26.

19. Izzatulla L. CHARACTERISTICS OF HIGHER EDUCATION SERVICE PROVIDING ORGANIZATIONS //ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 8.071. – 2023. – T. 12. – №. 01. – C. 21-28.

20. Tursunov, D. (2025). THE ROLE OF INTERNATIONAL HOTEL BUSINESS IN GLOBAL ECONOMY AND FEATURES OF DEVELOPMENT. TADQIQOTLAR, 76(6), 301-308.

21. Axmadaliyevna, D. S. (2024). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BANKLARIDA KREDIT SIYOSATI VA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISH. Worldwide Cross-Disciplinary Research, 1(1).

22. Abdumalik o'g'li, M. M. (2024). Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni davlat tomonidan tartibga solishning nazariy asoslari. SHOKH LIBRARY, 165-177.

20-Fevral, 2026-yil

23. Sirojiddinov, I. Q. Abdumalik o‘g‘li, MM (2022, June). SIGNS AND APPEARANCE OF ECONOMIC HELPLESSNESS. In Conference Zone (pp. 8-14).
24. Abdumalik o‘g‘li, M. M. (2024). Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni davlat tomonidan tartibga solishning nazariy asoslari. SHOKH LIBRARY, 165-177.
25. Sultonboyevich, A. A. (2023). IMPROVING THE REGIONAL FOOD MARKET IMPLEMENTATION MECHANISM. INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876, 17, 91-94.
26. Zakiryo, B., & Abdurahmonov, A. (2023). Some structural aspects of heat resistant plates from brick fight. In E3S Web of Conferences (Vol. 401, p. 04065). EDP Sciences.